

УДК 378.147:616.31-057.875(100)

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Ярослава КУЛЬБАШНА

кандидат медичних наук,
доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри хірургічної стоматології
та щелепно-лицевої хірургії
Національного медичного університету
імені О. О. Богомольця

© Кульбашна Я., 2015

Ключові слова: глобалізація, інтернаціоналізація, вища освіта, медична освіта, майбутні лікарі, міжнародна професійна компетентність, інтернаціональна складова професійної компетентності лікаря, професійна підготовка у ВМНЗ, конкурентоспроможність випускників.

У статті розкриті окремі проблеми процесу інтернаціоналізації у вищій медичній освіті України, розглянуті ймовірні шляхи їх вирішення, зокрема формуванням інтернаціональної складової професійної компетентності, міжнародної професійної компетентності, підвищенням рівня педагогічних працівників у ВМНЗ відповідного міжнародним вимогам.

остановка проблеми та її актуальність. Цивілізаційні зміни в суспільстві призводять до різновекторності його розвитку та можуть вносити суперечності в соціально-культурні, економічні і полі-

тичні процеси. З одного боку, відбувається гомогенізація культури, зумовлена становленням транснаціональної економіки, з іншого – актуалізація регіональних і етнічних культур, що знайшло відображення у теорії «зіткнення цивілізацій», сформульованої С. Гантингтоном. Одночасний перебіг таких процесів Р. Робертсон схарактеризував терміном «глобалізація» [1]. Він відображає сучасну реальність, у якій одночасно співіснують локальність, зростання ролі національних традицій та стирання попередньо існуючих просторових і культурних меж. Глобальні проблеми потребують міжнародної інтеграції зусиль і співпраці для їх вирішення; підвищення рівня комунікабельності і толерантності; зростання конкуренції, і, як наслідок, виникає потреба у підвищенні професійної кваліфікації фахівців усіх галузей.

Процеси глобалізації й активного переміщення населення у пошуках оптимального працевлаштування передбачають

отримання якісної вищої освіти. Як наслідок, виникло нове явище – інтернаціоналізація освіти, нове освітнє середовище – транснаціональне та підвищилась увага до вимог вищої освіти і пошуку загальноприйнятого критерію оцінювання навчальних досягнень. Таким критерієм було визнано професійну компетентність фахівця, яка вирішальним чином сприяє готовності до ефективного виконання професійних завдань, зокрема і в медичній галузі, що забезпечує повноцінне і тривале життя людини незалежно від місця перебування. Зазначене актуалізує вивчення інтернаціональних аспектів у професійній підготовці майбутніх лікарів.

Аналіз наукових праць, присвячених проблемі. Розвиток вищої освіти, спрямований на інтеграцію з міжнародним середовищем, науковці схарактеризували поняттям «інтернаціоналізація» [5]. Навчання у цих сучасних умовах, як зазначають О. Локшина [7], М. Осійчук [9], М. Степко [10], вимагає врахування потреб ринку праці щодо набутих майбутніми фахівцями знань, умінь і компетентностей, які необхідно демонструвати на інтернаціональному рівні, підвищення мотивації до міжнародної професійної діяльності. Транснаціональність освіти та професійної діяльності, на думку Р. Мейера [16], активізує міжнародний ринок праці, тому важливо визначити не тільки національні, а й інтернаціональні критерії конкурентоспроможності випускників ВНЗ. З огляду на зазначене поглиблюється вивчення основних чинників процесу інтернаціоналізації освіти, які в європейських країнах розпочалися у 90-х роках ХХ ст. [11–17], а в Україні набули значущості лише в останні п'ять років [3; 4; 5; 9; 10].

Одним із перших поняття «інтернаціоналізація» у системі освіти розкрила Джейн Найт [15]. Вона визначила його як процес упровадження міжнародного виміру у функціонуванні всіх напрямів діяльності навчального закладу – викладанні, дослідженні й наданні послуг. Погляди науковців щодо глумачення сутності цього процесу, як зазначає Н. Дем'яненко [3], дещо відрізняються, проте їх об'єднує констатація

необхідності змін у підходах до підготовки майбутніх фахівців і освітніх програм з урахуванням вимог міжнародного рівня, які мають швидкоплинний і динамічний характер. Причинами, які породили процес інтернаціоналізації в освіті, Н. Дем'яненко [3], С. Сисоева [2], М. Степко [10] вважають такі:

- *глобалізацію* системи освіти через інтеграцію (досягнення їх порівнянності, а не конвергенція) національних освітніх систем і створення транснаціональної освіти (ТНО);

- *демократизацію* освітньої системи – започаткована відкритість, доступність, розширення і подолання національних, адміністративних, расових, конфесійних бар'єрів;

- *диверсифікацію* – зміна змісту освіти на практико- і особистісно-орієнтовані моделі з упровадженням інноваційних освітніх технологій і компетентнісного підходу;

- *міграцію* представників різних націй і верств населення з метою кращого працевлаштування;

- бажання *отримати професійну підготовку*, відповідну сучасним запитам;

- *зміну демографічних і мовних* параметрів у державах;

- *упровадження академічної мобільності* студентства й академічних працівників;

- *наростання багатоманітності і мультикультурності* суспільства.

У контексті футуристичного погляду К. Корсака [4] на сучасне суспільство, інтернаціоналізація освіти означає, що у продовження розвитку хвильової моделі цивілізаційного поступу людства Е. Тоффлера (доаграрний, аграрний, індустріальний і постіндустріальний – інформаційний) прийшов час «ноохвилі», яка приведе до життя в ноосупільстві з подоланими екологічними проблемами. Освіта епохи ноосупільства і ноотехнологій забезпечить підготовку настільки кваліфікованих науковців і працівників, що вони створять екобезпечне виробництво і будуть уміло його використовувати. Така приваблива перспектива забезпечується сьогоdnішнім формуванням і становленням майбутнього фахівця міжнародного рівня.

Приєднанню української вищої школи до міжнародного освітнього простору в умовах глобалізації та інтернаціоналізації, на думку українських дослідників В. Лугового [6], М. Степка [10], перешкоджають проблеми національних обмежень у визначенні, порівнянності результату освіти, підготовці до професійної діяльності в міжнародному середовищі. Для їх вирішення необхідно дотримуватися *принципів розвитку сучасної вищої освіти*, сформульованих європейськими фахівцями [16]:

а) формування, оцінювання та визнання компетентностей у ВНЗ;

б) підвищення якості професійної освіти через обмін досвідом і моделями підготовки для вироблення спільних підходів і критеріїв, інтенсивно впроваджувати академічну мобільність;

в) дотримання принципу навчання впродовж життя і володіння ключовими компетентностями;

г) упровадження «Diploma Supplement» і «EUROPASS», що уможлиблює порівняння навчальних результатів й об'єднання зусиль щодо ефективного розвитку професійної освіти.

Аналіз наукових джерел [1–16] і власний педагогічний досвід дали змогу виявити низку нерозв'язаних проблем у процесі інтернаціоналізації вищої медичної, зокрема стоматологічної освіти:

– необхідність її модернізації й реформування відповідно до міжнародних вимог оцінювання якості підготовки фахівця на основі сформованості професійної компетентності;

– наповнення української вищої медичної освіти інтернаціональним змістом, зокрема формування інтернаціональної складової професійної компетентності майбутнього лікаря;

– потреба у формуванні міжнародної професійної компетентності (МПК).

Мета статті – розкрити окремі проблеми процесу інтернаціоналізації вищої медичної освіти й окреслити можливі шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Відповіддю освітян на масштабні цивілізаційні зміни та інтернаціоналізацію освіти стали: мо-

дернізація і реформування вищої школи, зокрема розробка Болонської декларації, у якій проголошено інтеграцію національних освітніх систем у єдину, поява ЄПВО, у якому формується ТНО [3; 13; 15]. Варто зазначити, що це, на думку науковців [3; 2; 10], не означає повної уніфікації і конвергенції надбань освітньої галузі кожної з країн, як це іноді трактується, а має на меті розширення можливостей для випускників ВНЗ ефективно реалізуватись у професійній діяльності в різних країнах, незалежно від того, де здобувалась освіта. Особливого значення в умовах інтернаціоналізації освіти набуло упровадження принципу академічної мобільності [5].

Українська вища медична освіта визначила свій шлях розвитку, нерозривно пов'язаний з європейською спільнотою, але він також потребує відповідних реформ, передусім, наповнення професійної підготовки майбутніх лікарів інтернаціональним змістом [5]. Він полягає, як зазначено в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. [8], у формуванні нового громадянина України і світу з високим рівнем поваги і толерантності у ставленні до носіїв різних мов і культур. Відповідно до таких вимог потребують змін як навчальні програми, так і вся концепція викладання навчальних дисциплін у сучасних медичних університетах. Вона повинна стати принципово іншою, оскільки в основу сучасного навчального процесу на теренах Європи покладена компетентнісна модель освіти, яка забезпечує *єдиний погляд на оцінювання навчального результату випускників* у країнах, які приєдналися до нього, – набуття відповідних до вимог професії компетентностей [6]. Їхня інтеграція з іншими важливими чинниками формує професійну компетентність фахівця відповідної галузі, проте умови її реалізації в міжнародному просторі потребують *додаткових знань, умінь і компетентностей* [5; 12].

Інтернаціоналізація вищої освіти обумовила потребу в модернізації професійної підготовки фахівців поза рамками національних програм у процесі міжнародної співпраці з розробки інноваційних методик

і взаємовизнання освітніх сертифікатів. Наразі ВНЗ, які поглиблюють свою навчальну концепцію до інтернаціональних вимог, згуртовані у Magna Charta Universitatum, до якої, зокрема, належить і НМУ імені О. Богомольця (2010). Проте отримання статусу й визнання основоположних європейських принципів українськими університетами недостатньо для реальної інтеграції. Найскладнішим завданням і невирішеною до нині проблемою залишається запровадження новачок в освітній процес. Цьому перешкоджає суттєва відмінність навчальних програм і планів вітчизняних та зарубіжних медичних університетів, що веде до виникнення проблем сумісності освітніх досягнень, а отже, реалізація принципу академічної мобільності у вищій медичній школі залишається під сумнівом.

Об'єднання університетів з розвинутою міжнародною складовою у підготовці майбутніх фахівців створило нові освітні середовища, які мають інтернаціональний/транснаціональний характер. До суб'єктів такого середовища висувається низка додаткових вимог. Особливо важливим, на переконання Н. Лосевої, О. Гури, Г. Козлакової, Я. Кульбашної, В. Лугового, С. Сисоєвої [5] стає вирішення проблеми підбору викладачів ВНЗ, адже, щоб виховати фахівця міжнародного рівня, педагогічні працівники ВНЗ самі повинні володіти відповідною компетентністю. Це завдання потребує невідкладного вирішення у вітчизняній вищій школі, а його виконання сприятиме поширенню професійної мобільності.

Процес інтернаціоналізації освіти спричинив необхідність чіткого визначення міжнародного рівня навчальних досягнень і професійної готовності фахівця міжнародного рівня у контексті компетентнісної освітньої моделі. Це розкрило можливості для визначення пріоритетів у підготовці майбутніх фахівців для забезпечення працевлаштування і конкурентоспроможності незалежно від місця перебування. Як наслідок, роботи науковців спрямувалися на дослідження сучасної якісної характеристики фахівця в інтернаціональному середовищі. Таку нову якість фахівця німецькі науковці [5; 12] характеризували поняттям «міжна-

родна професійна компетентність» (МПК), яке швидко імплементувалось у сферу європейської професійної діяльності й освіти. Аналіз наукових публікацій засвідчив, що проблемі формування МПК, розробці концептуальних засад і впровадженню її основних положень в Європейському просторі вищої освіти приділяється все більша увага. Особливо поширені такі дослідження в економічній галузі, що відображено в роботах Ф. Ахентегагена, С. Дрезв, Б. Хьюберз, П. Ягер [5; 12–14] та ін. На думку цих дослідників, *МПК формується на основі професійної компетентності фахівця відповідної галузі у сукупності з міжнародними фаховими знаннями, міжнародними ключовими і базовими компетентностями, які реалізуються шляхом академічної мобільності, пов'язаної з виконанням професійних завдань у міжнародному середовищі*. Особливої уваги при формуванні МПК потребують знання англійської мови, якою описуються процеси й оприлюднюється понад 35% фундаментальних і 12% професійних даних [13] та інтеркультурної толерантності. На актуальності та необхідності поглиблення досліджень МПК наголошує С. Дрезв [12], оскільки сучасні роботодавці зацікавлені у фахівцях з високим рівнем МПК.

Інтеграція української вищої медичної освіти до ЄПВО також потребує забезпечення конкурентоспроможності випускників у міжнародному суспільстві. Це вимагає формування МПК майбутніх лікарів. Для реалізації цієї мети необхідно:

- конкретизувати поняття «МПК майбутнього лікаря»;
- визначити чинники, які впливають на її формування;
- окреслити проблеми, які перешкоджають ефективності формування та імплементції МПК у медичну освіту.

На основі аналізу науково-педагогічної літератури [11–14], власних досліджень і педагогічного досвіду розглядаємо «*міжнародну професійну компетентність лікаря*» як його якісну характеристику, що відображає високий рівень сформованості інтернаціональної складової професійної компетентності, яка забезпечує здатність до ефективної медичної діяльності в між-

народному професійному середовищі. Серед чинників, на основі й взаємодії яких повинна формуватися МПК майбутнього лікаря, визначено такі:

– сформованість оптимального рівня професійної компетентності майбутнього фахівця відповідно до вимог Національної та Європейської рамки кваліфікацій, з наголосом на компетентностях міжнародного значення – іншомовної та інтеркультурної [5]. Майбутній фахівець повинен, окрім фахових, володіти глибокими інтеркультурними знаннями, іноземною мовою і знати особливості фахової діяльності. Забезпечення таких досягнень у випускників визначено пріоритетом розвитку вищої освіти в європейських країнах, а для їх реалізації розроблено і впроваджено академічну і професійну мобільність;

– наявність міжнародних знань, які здобуваються у процесі професійної діяльності за кордоном у рамках академічної мобільності;

– визначення галузевих особливостей формування МПК, відображених у спеціальних компетентностях.

Формування МПК, як системне явище у ВМНЗ, має велике суспільне значення і розкриває для майбутніх лікарів шлях для професійного й особистісного удосконалення на самому вищому рівні, що дає інтегративний ефект підвищення якості всієї медичної галузі. Проте досягнення МПК доступне лише для майбутніх фахівців, які вмотивовані до прориву в міжнародне професійне середовище, і навряд чи може стати стовідсотковою потребою для всіх випускників ВМНЗ України на нинішньому етапі становлення вітчизняного суспільства. Чи ставити перед собою таку мету,

кожен майбутній фахівець вирішує сам, оскільки не всі мають мотивацію до формування МПК. Це потребує додаткових зусиль і постійного самовдосконалення. Проте, як свідчить європейський досвід, прогрес у медицині – за фахівцями зі сформованою МПК, яка наближує їх до вищого професійного рівня.

Висновки

1. Виявлено низку проблем, які спричинені процесами глобалізації суспільства й інтернаціоналізації освіти та потребують вирішення у вищій медичній освіті, зокрема: формування інтернаціональної складової професійної компетентності і міжнародної професійної компетентності майбутнього лікаря, підготовка педагогічних працівників для упровадження міжнародних аспектів професійної підготовки у ВМНЗ.

2. Процес інтернаціоналізації у системі вищої школи створив нові вимоги до здобувачів вищої освіти, які полягають в орієнтації на міжнародний рівень професійної діяльності й оцінки особистих здобутків фахівця у цих умовах.

3. Для забезпечення адаптації української вищої медичної освіти до процесів інтернаціоналізації у вищій школі доцільно формувати *«міжнародну професійну компетентність майбутнього лікаря»*.

4. Досягнення відповідності систем професійної підготовки майбутніх лікарів-стоматологів України потребує реформування професійної освіти майбутніх стоматологів у напрямках доповнення компетентнісним змістом, корекції навчального плану, перегляду його структури, зміні етапності, що може стати предметом подальших наукових розробок.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Авдеев Е. А.** Этнический фактор в современных глобализационных процессах / Е. А. Авдеев // Identity of a personality and a group: psycho-pedagogical and sociocultural aspects: materials of the international scientific conference on January 27-28, 2014. – Prague: Vmdecko vydavatel'skij centrum «Sociosfyra-CZ». – 244 с.
2. Вища освіта України: реалії сучасного розвитку / С. О. Сисоева, Н. Г. Батечко / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Київський

REFERENCES

1. **Avdeeva E.A.** Ethnic factor in modern globalized processes / E. A. Avdeeva // Identity of a personality and a group: psycho-pedagogical and socio-cultural aspects: materials of the international scientific conference on January 27-28, 2014. – Prague: Vmdecko vydavatel'skij centrum «Sociosfyra-CZ». – 244 s.
2. Higher education in Ukraine: realities of contemporary development / S. O. Sysoieva, N. H. Batechko / Ministry of Education, Youth and

університет імені Бориса Грінченка, Національний університет біоресурсів і природокористування України. – К. : ВД ЕКМО, 2011. – 368 с.

3. **Дем'яненко Н. М.** Світові тенденції розвитку вищої освіти: диверсифікація магістратури / Н. М. Дем'яненко // Проблеми освіти. – 2010. – № 63. – С. 18–23.

4. **Корсак К. В.** Вища освіта і підготовка кадрів в умовах надходження четвертої цивілізаційної хвилі / К. В. Корсак // Проблеми освіти. – 2012. – № 70, ч. II. – С. 108–113.

5. **Кульбашна Я. А.** Формування професійної компетентності майбутніх фахівців із стоматології: теоретичні й методичні основи : монографія / Я. А. Кульбашна. – К. : Компас, 2014. – 416 с.

6. **Луговий В. І.** Ідентифікація складу і структури компетентностей: ключова умова підвищення ефективності викладання та оцінювання результатів у вищій школі / В. І. Луговий, О. М. Слюсаренко, Ж. В. Таланова // Вища освіта України. – 2011. – Т. 1, № 3. – С. 9–15. – (Темат. вип. «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології»).

7. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / [за заг. ред. О. І. Локшиної]. – К. : К.І.С., 2004. – 128 с.

8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.

9. **Осіичук М. С.** Моніторинг, як важлива складова покращення якості освіти / [М. С. Осіичук, О. П. Волосовець, Ю. С. Пятницький та ін.] // Медична освіта. – 2014. – № 2. – С. 19–25.

10. **Степко М. Ф.** Інтернаціоналізація вищої освіти України у контексті кадрового та організаційного забезпечення реформ / М. Ф. Степко // Проблеми освіти. – 2012. – Вип. 70, ч. 1. – С. 11–15.

Sports of Ukraine, Borys Grinchenko Kyiv University, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine – Kyiv: VD EKMO, 2011. – 368 s.

3. **Demianenko N.** Global trends of higher education development: diversification of Master program / N. Demianenko // Problemy osvity. – 2010. – № 63. – S. 18–23.

4. **Korsak K.V.** Higher education and training in terms of coming the fourth wave of civilization / K. V. Korsak // Problemy osvity. – 2012. – № 70, ch. II. – S. 108–113.

5. **Kulbashna Ya.** Formation of professional competence of future specialists in dentistry: theoretical and methodological foundations: monograph / Ya. Kulbashna. – K: Kompas, 2014. – 416 s.

6. **Luhovyy V.I.** Identifying components and structure of competencies: a key condition for improving the efficiency of teaching and evaluating outcomes in higher education / V.I. Luhovyy, O. M. Sliusarenko, Zh. V. Talanova // Vyshcha osvita Ukrainy. – 2011. – T. 1, № 3. – S. 9-15. – (Temat.nom. «Pedahohika vyshchoi shkoly: metodolohiia, teoriia, tekhnolohii»).

7. Education Quality Monitoring world achievements and prospects of Ukraine / [red.O.I. Lokshyna. – K.: KIS, 2004. – 128 s.

8. National Strategy for the Development of Education in Ukraine in 2012-2021 [Electronic resource]. – Access: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.

9. **Osiichuk M.S.** Monitoring as an important component of improving the quality of education / [M. S. Osiichuk, O.P. Volosovets, Yu.S. Piatnytskyi et al.] // Medychna osvita. – 2014. – № 2. – S. 19–25.

10. **Stepko M.F.** internationalization of higher education in Ukraine in the context of human and organizational support for reforms / M.F. Stepko // Problemy osvity. – 2012. – Vyp. 70, ch. 1. – S. 11–15.

11. **Böllinger H.** Auf dem Weg von der Profession zum Beruf. Zur Deprofessionalisierung des Ärzte Standes / H. Böllinger, J. Hohl // Zeitschrift für sozialwissenschaftliche Forschung und Praxis. – 1981. – № 32(4). – 12 S.

12. **Drews S.** Auslandsaufenthalte als ein Instrument zukunftsfaiger Qualifizierung / S. Drews, B. Hubers // Bildung für Europa. – 2008. – № 9 (Juni). – S. 10–12.

13. **Hübers B.** Internationale Berufskompetenz Mögliche Standards einer Zusatzqualifikation in der Ausbildung [Electronic resource] / B. Hübers. – Access mode : http://www.bibb.de/dokumente/pdf/AK_2.1_Huebers.pdf

14. **Jager P.** Der Erwerb von Kompetenzen als Konkretisierung der Schlüsselqualifikationen – eine Herausforderung an Schule und Unterricht: Dissertation / P. Jager. – Passau : Lehrstuhl für Schulpädagogie, 2002. – 280 s.

15. **Knigt J.** Internationalization of Higer Education. Conceptual framework // J. Knight, TWit. Internationalization of Higer Education in Asia-Pacific Countries. – Amsterdam : European Assosiation for International Education, 1997. – 186 p.

16. **Meyer R.** Besiegelt der Europdjische Qualifikationsrahmen den Niedergang des deutschen Berufsbildungssystems? [Electronic resource] / R. Meyer. – Access mode : http://www.bwpat.de/ausgabe11/buechter_gramlinger_b

17. **Wächter B.** Ed. Internationalisation in higher education (A paper and seven essays on international cooperation in tertiary sector) / B. Wächter ; Academic Cooperation Association. – Bonn : Lemmens, 1999. – 172 p.